

Koos Hawinkels

Het nieuwste boek van Quintana en andere jeugdliteratuur

Van een aantal Nederlandse auteurs kun (of kon) je elk jaar wel een boek verwachten. Dat zegt niet altijd wat over de kwaliteit. Thea Beckman en Imme Dros bijvoorbeeld hebben een gestage productie, Evert Hartman had die eveneens.

Quintana is een totaal andere auteur. We hebben na het succesvolle *De bavianenkoning* uit 1982 vijf jaar geduld moeten hebben voordat *De vuurman* verscheen en daarna zelfs bijna dubbel zo lang. Maar wie zijn nieuwste werk *Het boek van Bod Pa* aandachtig leest, zal moeten toegeven dat zijn (on)geduld beloond wordt. (In *Tsjip* 6/1, p. 88-89, las u reeds enkele reacties op dit boek).

Bod Pa is een rare snuiter. Hij verschijnt uit het niets, rijdt als in een spaghetti-western heel langzaam het verhaal binnen, vergezeld van een raaf en een wolf, en verdwijnt er niet uit voor we bijna 300 pagina's verder zijn. Met deze introductie slaagt Quintana er prima in om Bod Pa mythische proporties te geven, waarmee het hele verhaal meteen uitgetild is boven het niveau van een verslag van gebeurtenissen die zich ooit ergens hebben afgespeeld. Een enigszins ervaren lezer voelt direct: hier is meer aan de hand. Opletten, hier komt geen verhaaltje, maar een modern epos (min of meer dan).

Het boek is terecht naar Bod Pa vernoemd. Hij is als sjamaan geroepen door de vader van Pellegrin om deze lichamelijk en geestelijk steviger op zijn benen te doen staan. Dus ben je geneigd te denken dat het genezingsproces van Pellegrin (door Bod Pa consequent pelgrim genoemd) de leidraad van het boek zal zijn. Als dat al zo is, dan vergeet je dat al lezende toch voortdurend, doordat Bod Pa zelf zo'n intrigerende figuur is. En bovendien is het verhaal totaal gericht op de verhouding van die twee. Er is (bijna) niets wat daarvan afleidt, of het zouden de kleinere episodes over Pellegrins vader moeten zijn. Maar die zijn alleen weer van belang in zoverre ze de achtergrond van Bod Pa verduidelijken en verklaren waarom Pellegrins vader diens hulp heeft ingeroepen.

Bod Pa is een rare snuiter, zei ik. Hij is namelijk niet alleen blind en kreupel, hij is ook een onoverwinnelijk zwaardvechter en een niet onder de tafel te krijgen drinkebroer. Hij is wijsgeer, maar ook verteller van erg onlogische anekdoten en zanger van raadselachtige liedjes. Hij zou het in het Studiehuis goed doen, want hij geeft nooit rechtstreeks antwoord. Zijn methode is kennelijk Pellegrin zo confronteren met de wereld en hem voor zo veel raadsels stellen dat deze min of meer gedwongen wordt om zelf oplossingen en antwoorden te bedenken.

Fascinerend vond ik de verslagen van de eindeloze tochten die beiden maken door de woestijn, tijdens welke tochten Pellegrin wordt 'wijsgemaakt'.

Quintana levert prachtige beschrijvingen: de steppen en woestijnen van Centraal-Azië, een nomadenstam ergens in de middeleeuwen, confrontaties met legendarische tegenstanders die alleen maar willen kiezen tussen Bod Pa ver-

slaan en de dood. Lange gesprekken tussen meester en leerling, waarin de meester het verdomt om antwoorden te geven, maar juist ieder mogelijk antwoord weer ondergraaft, dit alles larderend met oeroude mythologische verhalen. Voor Pellegrin om gek van te worden, voor de lezer zeer intrigerend.

Aan het eind van de lectuur weet de lezer echt zeker dat het hele boek alleen maar om Bod Pa leek te gaan. Waar het in werkelijkheid om begonnen is geweest, is wat Quintana Pellegrin, en in diens voetspoor de lezer, heeft laten ondergaan: nadenken over het leven en deszelfs zin. Prachtig.

Dit is het zoveelste voorbeeld van een boek dat uitgegeven is als jeugdboek, maar dat zonder enig bezwaar als een normale roman (voor volwassenen dus) op de markt gebracht had kunnen zijn. De scheiding tussen jeugdliteratuur en literatuur voor volwassenen blijkt, ik zeg het nog maar eens een keer, in een aantal gevallen theoretisch te zijn. En dat is buitengewoon spijtig, want menig volwassene zou aan *De wereld van Bod Pa* een enorme geestverruiming kunnen overhouden.

Een kleine anekdote ter adstruering van dit standpunt: mijn dochter komt thuis van een managementcursus met veel hoge pieten van een multinational. Haar eerste vraag luidt: 'Pap, je hebt een tijdje geleden verteld over een soort filosofieboek. Iets met Sofie, of zo. Ik heb daar zoveel positiefs over gehoord tijdens de cursus, dat wil ik nu ook wel eens lezen. Heb je dat nog?' Waarop vader, heel tevreden over zoveel gelijk uit volstrekt onverwachte hoek, voldeaan *De wereld van Sofie* uit de kast haalde. (Besproken in *Tsjip* 51)

Het lied van de raaf

'De vraag was natuurlijk: Dus het beste wat een mens kan doen, is doodgaan?' Geen alledaagse thematiek. Je denkt dan al gauw dat het boek waar dit het thema van lijkt, wel loodzwaar en moeilijk te verteren zal zijn. Maar dat valt reuze mee. Bijna zou ik zeggen: integendeel. *Het lied van de raaf* van Per Nilsson is vanaf het begin tamelijk en verderop zelfs erg spannend.

Het gaat om een man die zich ooit met diverse namen die in verschillende talen 'raaf' betekenen. Hij verkondigt een zeer pessimistische boodschap en brengt een aantal jonge mensen uit wanhoop tot zelfmoord. David, een geadopteerde Thaise jongen van ongeveer 14 jaar in Zweden, wordt met een van deze onverklaarbare zelfmoorden geconfronteerd en probeert de waarheid te achterhalen. Het verhaal geeft zijn wederwaardigheden weer, inclusief een eerste echte verliefdheid, en brengt een ontknoping. Kaler dan zo kan ik het niet weergeven.

Spannend is het zeker. De afloop vind ik nogal onbevredigend, wel erg snel afgeraffeld, maar ik denk dat leden van de doelgroep dat niet erg vinden.

Een ander bezwaar dat ik tegen het boek heb, is dat er nogal wat onverklaarbare gebeurtenissen onverklaard blijven. Die 'raaf' weet en doet dingen die de argeloze lezer doen vermoeden dat hij een soort duivel is. Maar aan het eind van het verhaal treedt die raaf op en wordt hij als een gewoon, maar wat extreem mens gepresenteerd. De onverklaarde gebeurtenissen blijven voor mij althans, zo in de lucht hangen. Als ik het door leerlingen zou laten lezen, zou een van mijn opdrachten zijn: zoek eens uit of wat bij eerste lezing onver-

klaarbaar lijkt, dat ook echt is.

Als antwoord op dat pessimisme van 'de raaf' zegt een van de andere personages aan het eind op de vraag: 'Wat is de zin van de mens?.... Waarom bestaan wij?'. 'Dat is een makkelijke vraag. De zin van de mens is om te leven. Om te leven en mens te zijn. En om dat niet te vergeten. Verder niets. Zo eenvoudig is het.'

Mij lijkt dat je daar met een klas wel een uurtje over kunt filosoferen.

Vannacht op zee van Frances Temple

Een ontdekking. Ik had nooit van Frances Temple gehoord toen ik dit boek in handen kreeg. Er is ook niet veel over haar bekend. De uitgever meldt: ze groeide op in de VS (Virginia) en in Frankrijk. Was onderwijzeres en later als lid van het Vredescorps assistent-verloskundige in West-Afrika en Vietnam. Daarna ging ze weer voor de klas staan en boeken schrijven. In 1994 verscheen haar eerste boek over een jongen die om politieke redenen met zijn moeder en zusje moet vluchten uit El Salvador.

Vannacht op zee vertelt het verhaal van een groepje mensen dat uit wanhoop vlucht vanuit Haïti naar Miami. President Aristide is verdreven en de macoutes hebben het weer voor het zeggen. Zij terroriseren het eiland, bedreigen, mishandelen of vermoorden ieder van wie zij zelfs maar vermoeden dat hij een aanhanger van Aristide zou kunnen zijn, of die niet volgzzaam het militaire regime steunt. Er is geen werk en geen voedsel en de scholen mogen alleen maar open blijven als de onderwijzers zich geheel aanpassen aan de lijn van het regime.

Paulines 'Oom' bouwt in het geheim een boot om te vluchten en wanneer de militairen er lucht van gekregen blijken te hebben, vlucht hij met enkele familieleden de zee op. Uiteindelijk landen zij op de kust van Florida en belanden in een vluchtelingenkamp.

Als het ooit waar is, dan zeker hier: de weergave van de korte inhoud doet volstrekt geen recht aan dit boek. Het is pakkend geschreven en spannend om te lezen. In de wederwaardigheden van de personages, hun gesprekken en hun gedachten wordt de uitzichtloze situatie helder opgeroepen.

Mij lijkt dat kinderen vanaf een jaar of 12 dit boek met plezier kunnen lezen. Het perspectief bij Pauline maakt identificatie voor hen eenvoudig. De personages zijn net genoeg uitgewerkt om geen poppen te blijven. Het boek schreeuwt er als het ware om dat onze Nederlands/Vlaamse situatie wordt vergeleken met de Haïtiaanse.

Aan het eind staat een korte schets van de situatie op Haïti tussen '91 en '93 en de situatie nu, die ietsje beter is.

Het laatste boek van de inmiddels overleden Temple, *De pelgrimsschelp* (Lemniscaat, f29,50) is een historisch verhaal uit de middeleeuwen. Het vertelt het verhaal van Elenor en Heer Thomas. Elenor is aan Thomas uitgehuwelijkt, maar heeft nog helemaal geen zin in een huwelijk. Gelukkig blijkt Thomas bij terugkeer van zijn kruistocht in 1299 ook geen zin te hebben om direct te trouwen en zeker niet met 'dat wicht'. Hij heeft tijdens de kruistocht zoveel schokkende ervaringen opgedaan dat hij nogal wat tijd meent nodig te

hebben om zijn evenwicht te hervinden. Dat zijn geloofsgenoten tot zoveel gruwelijkheden in staat waren, heeft hem diep geschokt.

Vader Gregory, de dorpspriester, die tevens de vertrouwensman is van Elenor, besluit hen samen op bedevaart te sturen naar Santiago de Compostela om namens het hele dorp boete te doen. Gelukkig voor Elenor en tot opluchting van Thomas verplicht hij hen tot het afleggen van een gelofte van kuisheid. Het verhaal doet verslag van hun tocht en hun geestelijke ontwikkeling die hen steeds dichter bij elkaar brengt. De reis biedt de auteur de gelegenheid om veel details over land en volk van Frankrijk eind 13e eeuw te geven, op harmonische wijze geardeerd met allerlei informatie over geloof en pelgrimeren en de plaats daarvan in de middeleeuwse samenleving. Dat gebeurt geïntegreerd in de vertelling, zo dat het daar een onlosmakelijk onderdeel van uitmaakt. Ik had net *De doge-ring van Venetië* van Thea Beckman nog eens gelezen en ik denk dat er een alleraardigste opdracht voor leerlingen zit in de vergelijking van de natuurbeschrijvingen bij beide auteurs.

Persoonlijk heb ik het meest genoten van de langzaam groeiende toenadering tussen Elenor en Thomas. Daarom denk ik ook dat meisjes er net zoveel plezier aan kunnen beleven als jongens.

Wie dit niet leest

Het mooiste boek heb ik dit keer voor het laatst bewaard. *Gebr.* van Ted van Lieshout gaat over twee broers, Marius en Luuk. Marius is een half jaar geleden gestorven aan een veel te laat onderkende zeldzame ziekte. Zijn moeder geeft te kennen de volgende dag al zijn spulletjes ritueel te gaan verbranden. Luuk, die dat niet helemaal begrijpt, besluit om Marius' dagboek te redden om op die manier tenminste één bewijs van diens bestaan over te houden. Hij neemt zich voor Marius' privacy te respecteren en het dagboek alleen te gebruiken om op de lege bladzijden zelf te schrijven, maar gaat natuurlijk door de knieën en gaat Marius zijn aantekeningen lezen.

Die blijken voornamelijk over Luuk te gaan, waarop deze natuurlijk gaat reageren. Zo ontstaat een posthume dialoog, die heel boeiend is.

Marius komt op deze manier weer centraal te staan in het leven van Luuk, die zich de laatste jaren een beetje van Marius had afgekeerd. Hij had namelijk ontdekt dat hijzelf homo was, maar ook dat Marius het ook was. Luuk heeft zich daardoor schuldig gevoeld, want hij meent het verkeerde voorbeeld gegeven te hebben. Al schrijvende kan Luuk zijn verwarde gedachten ordenen en mede daardoor helderheid krijgen over zichzelf en een soort verzoening met de dood van zijn broer bereiken.

Gelukkig is Van Lieshout erin geslaagd zijn lezers geregeld de ontsnapping van de humor te bieden, waardoor dit zware thema een allesbehalve zwaar boek heeft opgeleverd. Wie dit niet leest, doet zichzelf tekort en wie zijn leerlingen dit boek onthoudt, mag van liefdeloosheid beticht worden.

Anton Quintana, *Het boek van Bod Pa*, Querido 1995, f 34,90
Per Nilsson, *Het lied van de raaf*, Lemniscaat 1996, f 29,50
Frances Temple, *Vannacht op zee*, Lemniscaat 1995, f 22,50
Ted van Lieshout, *Gebr.* Van Goor 1996 f 22,90.